

**Terminologická východiska zaměřena na
osoby s lehkým mentálním postižením**

- **Mentální retardace MR**
(dříve oligofrenie = slabomyslnost)
- Nejednotná terminologie (biologické aspekty - RUBINŠTEJNOVÁ, sociální aspekty - MERCEROVÁ).
- Oligofrenie = slabomyslnost (SOVÁK).
- Multisenzoriální přístup - integrující hledisko medicínské, psychologické, pedagogické i sociální.
- Konference Mezinárodní zdravotnické organizace WHO – Miláno, 1959 – pojem mentální retardace.
- Terminologický speciálně pedagogický slovník vydaný mezinárodní organizací UNESCO v roce 1977, poté 1983 – sjednocující hledisko.
- Definice podávající syntézu všech hledisek (DOLEJŠÍ 1978).
- **Vymezení mentální retardace (MR) – biologické faktory:**
- RUBINŠTEJNOVÁ (1986, s. 40) užívá pojmu **mentální zaostalost**, kterou definuje jako „*trvalé porušení poznávací činnosti, které vzniklo v důsledku organického poškození mozku*“.
- SOVÁK (1983) užívá termínu **oligofrenie** neboli **slabomyslnost** a vymezuje je jako „*omezení vývoje všech psychických funkcí, nejvíce však rozumových funkcí. Je to souhrn četných a leckdy mnohotvárných*

příznaků, které mají různé příčiny a rozličný základ patologicko-anatomický. Většinou jde o následek hrubšího poškození mozku, vzácněji o jiné příčiny. Vznik oligofrenie se váže především na období před narozením, takže se nedá vyloučit úloha dědičnosti“.

- **Vymezení mentální retardace (MR) – sjednocující hledisko –**
- Terminologickém speciálně pedagogickém slovníku vydaném mezinárodní organizací UNESCO v roce 1977, a poté znovu v roce 1983:
- „*Pod heslem mentální retardace se rozumí celkové snížení intelektuálních schopností osobnosti postiženého, které vzniká v průběhu vývoje a je obvykle provázáno nižší schopností orientovat se v životě. Nedostatek adaptivního chování se projevuje ve zpomaleném zaostávajícím vývoji, v ohraničených možnostech vzdělávání, v nedostatečné sociální přizpůsobivosti, přičemž se uvedené příznaky mohou projevovat samostatně nebo v různých kombinacích“.*
- **Mentální retardace (Dolejší 1978):**
- „*Mentální retardace je vývojová porucha integrace psychických funkcí, postihující jedince ve všech složkách jeho osobnosti – duševní, tělesné i sociální. Nejvýraznějším rysem je trvale porušená poznávací schopnost, která se projevuje nejnápadněji především v procesu učení. Možnosti výchovy a vzdělávání jsou omezeny v závislosti na stupni postižení“.*

- *Stav charakterizovaný celkovým snížením intelektových schopností (schopnosti myslet, učit se, přizpůsobovat se) ⇒ postižení CNS. Jde o stav trvalý, který je:*
  - *vrozený nebo*
  - *částečně získaný (do 2 let života dítěte).*
- V průběhu historie se v definování mentální retardace objevovaly dvě základní charakteristiky, vycházející z diagnostiky mentálního postižení:
- **Významné snížení intelektových schopností (snížené IQ).**
- **Snížení schopnosti adaptace.**
- **Mentální postižení (AAMR, AAIDD 2010):**
- American Association of Intellectual and Developmental Disabilities (www.aidd.org)
- **Mentální postižení (intellectual disability) je charakterizováno významným snížením intelektových funkcí a adaptačního chování, které se projevují v mnoha každodenních sociálních a praktických dovednostech. Toto postižení se objevuje před 18 rokem života. Intelektové funkce se vztahují ke všeobecným psychickým schopnostem, jako je schopnost učit se, usuzovat, řešit problémy a další.**
  - *Snížení intelektových schopností (IQ 70-75).*
  - *Snížení adaptačního chování (pojmové myšlení, sociální dovednosti, praktické dovednosti).*
- **Snížení adaptačního chování:**
- ***pojmové myšlení*** = jazykové schopnosti, gramotnost, představy o počtu peněz, o čase, o číslech, sebeovládání.
- ***sociální dovednosti*** = vztahy mezi lidmi, sociální zodpovědnost, sebevědomí, opatrnost, řešení sociálních problémů, schopnost podřídit se společenským pravidlům, schopnost odolat nástrahám.
- ***praktické dovednosti*** = sebeobsluha, pracovní dovednosti, péče o zdraví, cestování, denní řád, bezpečnost, manipulace s penězi, používání telefonu.
- *Důraz na potřebnou podporu jedince, zapojení do společnosti, silné stránky, respektování prostředí i jazykové a kulturní rozmanitosti, způsobů chování.*
- V zahraniční anglické a americké literatuře se můžeme setkat s termíny *mental retardation, mental handicap, mental disability, mental deficiency, intellectual disabilities, learning disabilities, developmental disabilities, mental subnormality.*
- V německé literatuře se užívá nejčastěji pojmu *geistige Behinderung* (mentální postižení), což představuje zaostávání za chováním, které je přiměřené danému věku (Pipeková, J. 2006 podle Bacha, H. 1977). Terminologie vychází ze specifických potřeb a podpůrných možností (Suhrweier, H. 2009 podle Bacha 1986).

- **MR dle MKN-10:**

- Mentální retardace je stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován především narušením schopností projevujících se v průběhu vývoje a podílejících se na celkové úrovni inteligence. Jedná se především o poznávací, řečové, motorické a sociální dovednosti. Mentální retardace se může vyskytnout s jakoukoliv jinou duševní, tělesnou či smyslovou poruchou anebo bez nich. Jedinci s mentální retardací mohou být postižení celou řadou duševních poruch, jejichž prevalence je třikrát až čtyřikrát častější než v běžné populaci. Adaptivní chování je vždy narušeno, ale v chráněném sociálním prostředí s dostupnou podporou nemusí být toto narušení u jedinců s LMR nápadné.

- **MR dle DSM-IV:**

- Mentální retardace je diagnostikována u jedince s inteligencí sníženou pod arbitrovanou úroveň, a to v době před dosažením dospělosti. Adaptabilita takového jedince je snížena v mnoha oblastech.
- Diagnostická kritéria MR:
- Snížení intelektových funkcí (IQ 70 a méně)
- Souběžný deficit v oblasti adaptability jedince, a to nejméně ve 2 z následujících oblastí: *komunikace, sebeobsluha, život v domácnosti, sociální a interpersonální dovednosti, využití komunitních zdrojů, sebeřízení, funkční (akademické) dovednosti, práce, odpočinek, zdraví, bezpečnost*
- Začátek poruchy před 18 rokem života.

- **Mentální postižení:**

- Širší pojem než mentální retardace.
- Střešní pojem používaný v pedagogické dokumentaci a který orientačně označuje všechny jedince s IQ pod 85 (tj. v pásmu současně chápané mentální retardace s pásmem dříve používaného pojmu slaboduchost).

Systémy klasifikace nemocí či duševních poruch

- **Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů - MKN** (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems - ICD)
- **Diagnostický a statistický manuál duševních poruch - DSM** (Diagnostic and Statistical of Mental Disorders - DSM).
- **Mezinárodní klasifikace funkčnosti, postižení a zdraví** (International Classification of Functioning, Disability and Health, ICF)
- **Klasifikace MP podle etiologie.**
- **Klasifikace MP podle období, kdy MR došlo.**
- **Klasifikace MP podle typu chování.**

Klasifikace mentálního postižení – MKN-10 (ICD-10)

- **A/ druh postižení**
- F70 – F79 mentální retardace
- **B/stupeň postižení**
- F 70 Lehká mentální retardace
- F 71 Středně těžká mentální retardace
- F 72 Těžká mentální retardace
- F 73 Hluboká mentální retardace
- F 78 Jiná mentální retardace
- F 79 Nespecifikovaná mentální retardace

- **C/ typ postižení (viz klasifikace MP podle typu chování)**
- eretický (nepokojný, dráždivá, instabilní),
- torpidní (apatický, netečný, strnulý)
- nevyhraněný.

Diagnostický a statistický manuál duševních poruch - DSM (Diagnostic and Statistical of Mental Disorders - DSM).

- Klasifikace duševních poruch užívaná ve Spojených státech.
- DSM vydává Americkou psychiatrickou asociací (APA).
- V současné době platí čtvrtá verze Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch (DSM-IV).

- V roce 2000 byla publikována revize DSM-IV pod označením DSM-IV-TR (Text revision).
- **Mezinárodní klasifikace funkčnosti, postižení a zdraví** (International Classification of Functioning, Disability and Health, ICF)